

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Gamburg, Germany, 2025 Issue 5

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Gamburg, 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

TIL VA MADANIYAT O'ZARO TA'SIRI

Rustamova Shohina Hidoyat qizi

Namangan viloyati, Namangan shahri
University of Business and Science
Xorijiy filologiya fakulteti, 3-kurs talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada til va madaniyatning o'zaro ta'siri, ularning milliy va xalqaro miqyosdagi ahamiyati, madaniyatlararo muloqot jarayonidagi roli keng tahlil etilgan. Til — bu inson tafakkurining, ijtimoiy xotiraning va madaniy merosning asosiy ifodasi bo'lib, har bir millatning o'zligini aks ettiruvchi vositadir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, til va madaniyat bir-biridan ajralmas hodisa bo'lib, ularning uyg'unligi jamiyatning ijtimoiy, axloqiy va madaniy taraqqiyotini belgilaydi.

Abstract. This paper explores the intricate relationship between language and culture, emphasizing their interdependence and role in shaping national identity and intercultural understanding. Language is viewed as a living embodiment of culture — a reflection of collective experience, values, and traditions. The study highlights that mastering a language requires cultural competence, as words and expressions gain full meaning only within their cultural context. The paper also addresses the impact of globalization on linguistic and cultural identity, suggesting ways to preserve linguistic diversity while promoting intercultural dialogue.

Keywords : language, culture, identity, intercultural communication, globalization, linguistic relativity, translation

KIRISH. Til va madaniyat insoniyat sivilizatsiyasining eng muhim poydevorlaridan biridir. Til — bu nafaqat aloqa vositasi, balki xalqning ruhiy olami, qadriyatlari va tarixiy xotirasini mujassamlashtiruvchi ijtimoiy hodisadir. Madaniyat esa til orqali o'z ifodasini topadi, unga mazmun va ruh bag'ishlaydi.

Bugungi globallashuv davrida madaniyatlararo muloqot jarayonlari kengayib, turli tillar o'rtasidagi o'zaro ta'sir kuchaymoqda. Bu jarayon bir tomondan madaniyatlarning boyishiga olib kelayotgan bo'lsa, ikkinchi tomondan milliy o'zlikning yo'qolish xavfini ham kuchaytiradi. Shu bois til va madaniyat o'rtasidagi uyg'unlikni ilmiy asosda o'rganish dolzarb masaladir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Til va madaniyat o'zaro aloqasi masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan. E. Sapir va B. Whorfning lingvistik nisbiylik nazariyasiga ko'ra, til inson tafakkuri va dunyoni idrok etish shaklini belgilaydi. Ularning fikricha, har bir til o'ziga xos dunyoqarashni shakllantiradi.

E. T. Hall “The Silent Language” asarida madaniyatni muloqot tizimi sifatida talqin qilib, har bir madaniyatning o‘z “kommunikativ kodi” mavjudligini ta’kidlaydi. Clifford Geertz esa madaniyatni “ma’nolar tarmog‘i” sifatida ko‘rib, tildagi ramzlar orqali inson tafakkurini tushunish zarurligini qayd etadi.

O‘zbek olimlaridan A. Madvaliyev, Sh. Rahmatullayev, M. Qosimov va boshqalar tilning madaniy jihatlarini, milliy qadriyatlarni ifodalashdagi rolini hamda tarjima jarayonidagi madaniy to‘siqlarni o‘rganishgan. Ularning ilmiy izlanishlari tilning madaniy merosni saqlashdagi beqiyos ahamiyatini tasdiqlaydi.

METODLAR

Tadqiqotda qiyosiy, madaniy-lingvistik, sotsiolingvistik va deskriptiv metodlar qo‘llanildi.

Qiyosiy metod orqali turli tillarda madaniy tushunchalarning tildagi ifodasi solishtirildi.

Madaniy-lingvistik yondashuv yordamida tildagi milliy qadriyatlarni ifodalovchi birliklar tahlil qilindi.

Sotsiolingvistik metod esa tilning ijtimoiy hayotdagi o‘rni va madaniyatlararo muloqotdagi ahamiyatini aniqlashga xizmat qildi.

Shuningdek, tadqiqotda o‘zbek va ingliz tillaridagi madaniy-ekvivalent birliklar (“mehmon” – “guest”, “ota yurti” – “motherland”, “mehmondo‘stlik” – “hospitality”) misolida tahliliy taqqoslash amalga oshirildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O‘rganishlar shuni ko‘rsatdiki:

Til madaniyatning ko‘zgusi bo‘lib, u xalqning milliy xususiyatlarini, urf-odatlarini, an‘analarini va qadriyatlarini ifodalaydi.

Madaniyat tildagi ma’nolarning shakllanishiga ta’sir ko‘rsatadi. So‘zlar, iboralar va metaforalar madaniy kontekstda to‘liq ma’no kasb etadi.

Tarjima jarayonida madaniy kompetensiya muhim. Tarjimon nafaqat til, balki madaniyatni ham bilishi kerak, aks holda ma’no yo‘qoladi.

Globalizatsiya sharoitida madaniy identitetni saqlash uchun ona tilini rivojlantirish zarur.

Misol tariqasida, o‘zbek tilidagi “mehmondo‘stlik” tushunchasi nafaqat ijtimoiy odat, balki xalqning axloqiy qadriyati sifatida shakllangan. Ingliz tilidagi “hospitality” esa ko‘proq xizmat yoki rasmiy madaniyat doirasida qo‘llaniladi. Bu farq tildagi madaniy mazmunning o‘ziga xosligini ko‘rsatadi.

Til va madaniyat o‘zaro ta’siri zamonaviy jamiyatda yanada chuqurlashmoqda. Raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va global axborot oqimi madaniy chegaralarni kengaytirsa-da, milliy qadriyatlarga ta’sir ko‘rsatmoqda. Shuning uchun tilni nafaqat aloqa vositasi sifatida, balki madaniy xavfsizlik unsuri sifatida ham ko‘rish zarur.

Tilning boyligi va ifoda imkoniyatlari xalq tafakkurining kengligini ko'rsatadi. Shu sababli, xalqaro muloqotda til va madaniyat uyg'unligiga asoslangan yondashuvlar — "cultural awareness", "intercultural competence" tushunchalari — bugungi filologiya va tarjimashunoslikning asosiy yo'nalishiga aylangan.

Madaniyatni hisobga olmagan holda amalga oshirilgan muloqotlar yoki tarjimalar ko'pincha noto'g'ri tushunish, hatto ijtimoiy ziddiyatlarga sabab bo'ladi. Shu bois til o'rgatishda madaniy komponentni kiritish xalqaro ta'lim tizimida ustuvor yo'nalish bo'lib qolmoqda.

XULOSA

Til va madaniyat insoniyat taraqqiyotining ikki qanotidir. Ularning o'zaro ta'siri natijasida milliy tafakkur, ijtimoiy ong va madaniy xotira shakllanadi. Til madaniyatni avloddan avlodga yetkazuvchi eng ishonchli vosita bo'lib, har bir xalq o'z tilini asrash orqali o'zligiga sodiq qoladi.

Globalizatsiya jarayonida tilni saqlash — bu madaniy o'zlikni saqlash demakdir. Shuning uchun xalqaro miqyosda madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish bilan bir qatorda, milliy tillarning boyligini asrash va targ'ib qilish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sapir, E. Language: An Introduction to the Study of Speech. New York: Harcourt, 1921.
2. Whorf, B. L. Language, Thought, and Reality. MIT Press, 1956.
3. Hall, E. T. The Silent Language. Doubleday, 1959.
4. Geertz, C. The Interpretation of Cultures. New York: Basic Books, 1973.
5. Madvaliyev, A. Til va madaniyat aloqadorligi masalalari. Toshkent: Fan, 1999.
6. Rahmatullayev, Sh. Til va tafakkur. Toshkent: O'zbekiston, 2001.
7. Qosimov, M. Madaniyatlararo kommunikatsiya asoslari. Toshkent: TDIU nashriyoti, 2015.
8. Kramersch, C. Language and Culture. Oxford University Press, 1998.
9. Wierzbicka, A. Understanding Cultures through Their Key Words. Oxford University Press, 1997.